

Marko Hudnik

Kakor Kartagina

Dan se je začel z glavobolom. In sinoči? Če pustimo ob strani znane fraze o *polnosti bivanja* in tako naprej, bi bila sinočnja formulacija nekako tale:

»Vse stvari so tu, razločne, navzoče z vsem svojim, samozavestno se mi smehljajo: tu so, nobena se mi ne skriva za hrbtom, ne gledajo skozi prste, ne kukajo izza vogala; tudi če je katera obtičala za hrbtom, to ni pravo skrivanje, oba, jaz in

stvar, veva: jaz, da je ona tam, ona, da jaz to vem; in v tej vednosti se glasno-neslišno smehljamo.«

Tako se glasi prevod iz sinočnjega v davišnji jezik. Dober prevod, povsem ustreza izvirniku, vsaka beseda je na mestu. Lahko bi rekli, da je celo boljši od izvirnika. Boljši, kaj ne bi bil, današnji dan se je povzpел nad včerajšnjega, stvari se vendar razvijajo. Polzaspano doživetje se je srečalo s kritičnostjo budne presoje, in kar se redko primeri — doživetje je obstalo, ni se stopilo na soncu. Ohranjeno je. Stvari: dogodki, misli, popadki, kompleksi; reči; osebe; telesa; deli teles; vse to enakopravno nastopa.

Pri teh rečeh pa ne gre brez neke prefinjene nelogičnosti.

Zdaj pa, kot ponavadi, kot vedno, stopamo v prihodnost. Tu se bo nekaj zgodilo, še več, tu se bo nekaj mislilo. Vprašanje: Kdo bo skrbel za enotnost? Odgovor: Kakor če vlečeš vato ali stenj iz starega vžigalnika: vleči je treba počasi, da se nitke ne potrgajo. Enotnost, to je namreč prepletanje teh reči, teh nitk, nič drugega. Kar je bilo že kdaj rečeno ali zapisano, bo zapisano spet pozneje in potem še večkrat, mogoče to isto, mogoče kako spremenjeno, mogoče nekaj podobnega, mogoče majhna omemba nečesa že znanega in takoj bomo vedeli: ah, tam smo.

Čakamo. Prihodnost (reka domišljije se bo zlila po dolini, nas zagnila do ramen in čez) — prihodnost je že tu, konica prihodnosti, tik pred nami; to razdaljo ohranja in se nam odmika. Tega ne moremo spremeniti. Če hočemo biti nekje v sredi stvari, moramo priklicati nekaj tistega izozad, nekaj, kar je nekoč že bilo. Nič takega se nam ne ponuja, tu je samo neki sanjski motiv, po svoje precej realističen. Ni nam sicer jasno, kaj smo s tem hoteli, s to oznako, ki meri na vse in na nič, kljub temu pa naj le kar

ostane, kakor se je zapisalo. Izraz je posrečen. Zakaj. Kar takó, posrečen je: čeprav ne verjamemo čisto v resničnost vsega tega, kar sledi. Nič za to, vera pride z dejanji. Začelo se je torej z ljubezensko igro dveh parov. Drugi par je vseskozi nekako v ozadju, kar se dogaja, se dogaja prvemu paru. To sta MB in Marina. Držala ga je, saj vemo, za kaj, z odporom in zoprnostjo. Gledala je stran, se spakovala, videti je bilo, da se ji vse skupaj strašansko upira, in vendar ne zna in končno tudi ne more reči ne, to je pač taka igra, in še drugi par je bil tam v polmraku; MBja je vse to spakovanje malce užalilo, tisto reč je imel grčavo in skrivenčeno, ne preveč, pa le dovolj za komplekse, očitno si je obetal, da bo prav Marina tista, ki ga bo rešila kompleksov v zvezi s to grčavostjo. (To sta v resnici najbrž dejansko MB in Marina. Ta hip se ne bi lotevali vprašanj v zvezi z identiteto tega para; če bo čas, o tem kdaj pozneje. Mogoče bo pa kako naneslo, da tudi pozneje tega sploh ne bo treba pojasnjevati.) Marine seveda tista izkrivljenost ni niti malo motila, kako bi jo le, njen odpor se je stopnjeval tako rekoč do šoka, bržkone se sploh ni zavedala, kaj je to, kar stiska v dlani, česa se oklepa s prsti. Spustiti pa tudi ni mogla, dokler ni bilo, ko da je odnekod prišel nekakšen nasmeh olajšanja, vse skupaj je v hipu popustilo, njegova užaljenost, njen odpor, vse, v hipnem preblisku sta videla stvari drugačne kakor prej, zdaj sta si bila kakor dve lutki v gledališču za otroke. Kar zadeva njo, je čutila, da je zdaj nevarnost mimo: marionete se ne pariyo. V hipu so ji popustile zapornice, pritekla je reka besed. Marina se je razgovorila, poslušali smo maratonsko pripoved o njeni mladosti, o mladostnih doživljajih, o travmi, ki jo je doživela pri šestnajstih letih, o vseh teh rečeh; prišlo je čisto nepričakovano in brez slehernega prehoda, spočetka niti posedeli nismo, ostali smo v kar se da nenaravnih položajih — nenaravnih za táko maratonsko poslušanje, ne za kaj drugega; zdaj je stala ob njem kakor v pravljici in mu stiskala levico, štiri prste levece od kazavca do mezinca. Pozneje smo seveda posedeli, drug za drugim, kakor je pač naneslo, ta na rob kavča, drugi v naslanjač, tretji kar na preprogo. Zdaj je torej čas, da spet omenimo drugi par, »manj pomembni par«. Nič več kot to, samo omeniti je bilo treba: Marinina izpoved, kakršnakoli je že bila, nikakor ni bila izpoved med štirimi očmi. Karkoli se je že zgodilo, ni bilo intimnost, ampak predstava. Ne gre le za pripoved, za način pripovedi. Res je, Marina nam pripoveduje, mi smo tu blizu in jo poslušamo, pa to še ni vse, tudi tisto, kar nam Marina pripoveduje, je tu, vračamo se v tisti čas in na tisti kraj, kjer je Marina imela tisto doživetje, izkazalo se je, da je kraj isti to se pravi, to je tisto mesto, kjer se je Marini tista reč primerila, ne gre za ne vem kako velik premik, morda za kak kilometer ali kilometer in pol. Časovni premik je bolj opazen: znano je, da je Marina tik pred promocijo, vse kaže, da je nekako pri štiriindvajsetih. Osem let torej.

Velik avtobus zdravstvene službe, čakala je v vrsti pred njim, to bo fluorografiranje ali nekaj takega, morda cepljenje proti kozam, morda odvzem krvi. Cepljenje proti kozam v teh letih ne pride v poštev; nekaj podobnega torej. V tej točki je spomin malce nezanesljiv. Čakala je, da pride na vrsto, nestrpno, zraven pa z naraščajočo grozo. Tu se lahko začnejo

dvomi: Z naraščajočo grozo? Kako to? Je mar vnaprej vedela, kaj jo čaka? Kako naj bi to vedela? Smo izrekli ta dvom? Ne, vse to sprašujemo le v oklepaju, odgovor je bil že vnaprej pripravljen in ga tudi skorajda ne bi bilo treba na glas reči: tista Marinina groza je bila že tu, bila je od prej, Marina jo je prinesla s seboj kakor zdravstveno izkaznico v torbici. Zakaj in kako? Ne vemo. In še drugi odgovor, prav tako neizrečen. Zakaj se Marine polašča groza, smo vprašali. Tako. To, kar se nam prikazuje, se resda dogaja v svojem času, med zdravstveno službo v avtobusu, v Marinini rosi mladosti. Res; obenem pa se dogaja — prikazuje? — zdaj: zdaj pa vemo. Vemo vse. Vse ali skoraj vse. Vemo, da je bila Marina posiljena ali nekaj v tem smislu, poznamo okoliščine njene mladostne travme, se pravi, ona jih pozna. Seveda: ona nam o tem pripoveduje. Zdaj — takrat. Časi so se zmedli, čas, v katerem se je tisto pripravljalo, in čas spominjanja sta se pomešala. Marina nam nekolikanj nelogično pripoveduje o svoji naraščajoči grozi, o tem, kako je ta groza preraščala v paniko, o tem, da je pomislila tudi na beg, pa so ji bili udje čisto svinčeni: vrsta pred njo pa je kopnela. Sprva je poskusila z odlašanjem, puščala je druge, tiste, ki so bile v vrsti za njo, naprej. Pri tem je seveda svinec v nogah ni niti malo oviral. Te druge, občanke njenega rajona, letnik tisoč devetsto ta in ta, prva črka v priimku P, so bile seveda vesele podarjenih minut, s kratkim hvala ali pa s komaj opaznim priklonom, kakor je že to med olikanimi ženskami v navadi, so smukale prednjo. Vrsta je kopnela in kopnela. Šele ko ji je ena izmed žensk — Marini se je zdelo, da s kar malo zadirčnim glasom — rekla: Vam se pa nikamor ne mudi, se je Marina ovedela: zdaj zdaj bo ostala sama s tem bolničarjem, s tem »izrodkom, ki jo bo brutalno razdevil« (prav nekaj takega se ji je motalo po glavi — kdaj?), ostala bo sama z njim v lupini avtobusa segreti od opoldanskega sonca. Ženske so po odvzemu krvi nemudoma odhajale, zginjale so kot kafr, za njimi je ostajala nekakšna votla praznina. Bližamo se tistemu dogodku. (Zdaj smo končno tu, sredi stvari.) Vidimo Marino, kako pušča tiste zamudnice predse, vidimo jo, kako se zdrzne in se ove, zdaj zdaj bo tu sama z bolničarjem, za njo je le še ena ženska, Marina se ne upa ozreti, boji se, da bo ta zadnja ženska tudi hotela naprej (Saj vam se tako ne mudi!), kaj potem, Marina ne bi upala reči ne. Torej razmakne komolce, to se ji zdi še najbolj gotovo. Zdaj je tu vsaj še nekaj prič, ki bi lahko preprečile, še je nekaj zaslombe, tu je ženska za Marino in tu je bolničarjeva pomočnica: z bolničarjem trije. Sebe Marina ne šteje, strah ji je zastrl pogled nase, mi jo pa vidimo, vidimo korenjaškega bolničarja in tri ženske.

Majhen zastoj v času, potem nenaden sunek naprej.

— Tebe bomo vzeli naprej, pravi bolničar. To ne velja morda Marini, bolničar se obrača na žensko s konca vrste, na Marinino zadnjo zaščito.

— Ti boš šla naprej, pravi bolničar. Nekam prostodušno izgovori te besede, navajen je, da ga ubogajo. Precēj velik in močan je, njegovi gibi so počasni in zanesljivi. Ali pa se nam to samo dozdeva spričo tega, da se je čas spet nekam upočasnil? Vendar se pomika naprej. Z Marinino zadnjo zaslombo je opravljeno, ženska je že oblekla bluzo, odhaja.

Marini se zdi potrebno, da se ob tem še malce pomudi. Še danes, pravi, še danes ne vem, kakšna ženska je bila to: morda je bila starejša gospa, morda smrklja mojih let —?

Mi vidimo zgolj kliše, nekak obris, ki pomeni *ženska*, vanj je mogoče vstaviti poljuben obraz, zarisati take ali drugačne poteze. Ampak odšla je, zapustila je nezazidano parcelo z avtobusom ob robu. Znotraj so zdaj le še trije: bolničar, njegova pomočnica, Marina. Zdaj se bo umaknila še pomočnica, že je dobila namig. (Ta dva, bolničar in njegova pomočnica, sta v dogovoru. Vemo, bolničarji so v teh rečeh še hujši od zobozdravnikov, hujši od ginekologov. Zdi se, pravi Marina, da si prav po zaslugi nekaterih značajskih potez, brutalnosti in tako naprej niso pridobili višje izobrazbe. Uresničili so se pač na svoji ravni; kot bolničarji bojo lahko bolj sproščeno živeli svoje lastno animalično življenje. Pri tem ne smemo pozabiti, da bo Marina sama nastopila staž v eni tukajšnjih bolnišnic »že čez nekaj mesecev«: kot novopečena zdravnica.

Ob odvzemu krvi je dijakinja. Vrnimo se torej tja. Usodni trenutek se bliža, tu je. Marina nam ga opisuje, poslušajmo jo, zlivamo se v eno z njo, čutimo, kar čuti, slišimo, kar sliši. — Zdaj se ulezi tukaj, prašička, pravi bolničar.

To je seveda šele uvod. Kljub temu obsedimo zamišljeni, komaj da se kdo gane, kadimo. Najbolj zamišljen se zdi MB; vemo, da bo rekel, čaka samo, da bo tišina napolnila vse kotičke.

— To si si torej kar na celem zmislila, kajne, Marina, pravi tehtno. Ujel je pravi trenutek, njegov globoki glas je napolnil tišino od vrha do tal.

Zdi se, da odtod ni nadaljevanja. Pravkar se je še zdelo, da se bo Marinina zgodba končala v pridušenem krik, v nekaj sunkovitih gibih bolničarjevih bokov: kakor kader Bergmanovega filma, ki nam potem še dolgo obleži v želodcu.

— Ti torej domnevaš, da sem si vse to zmislila, pravi Marina. Ni videti, da bi čutila kakršnokoli potrebo po zanikanju.

— Povedala si nam pač svoje sanje, pravi MB.

— Pa nezazidana parcela? Kraj, kjer se je to dogajalo? Že večkrat sva šla tam mimo, pa sva ... pa sem ...

— Vem, vem, pravi MB. Zdaj se smehlja kakor pravi Mefisto: zdi se mu, da Marinin zadnji ugovor sploh ne zasluži odgovora.

— Ti torej meniš, da se mi je sanjalo, pravi Marina. — Čudno, pravi. — Čudno, ne morem se spomniti, da bi se mi kaj takega zares sanjalo.

Zdaj prav zares dela videz zamišljene deklice: zamišljene in — kako bi rekli — objektivne. Dela videz, ko da se res ne more spomniti takih sanj. Dela videz, ko da resno premišluje; ko da skuša ugotoviti, odkod ta nespo-rzum: zakaj jo MB zdaj tu nekaj prepričuje, Dela videz, ko da ji nikakor ni do tega, da bi občinstvo o čemerkoli prepričala: o čemerkoli, kar ne bi bilo čista resnica.

— Naj bo torej po tvojem, pravi MB.

— Po mojem? pravi Marina, — po mojem? Sem jaz kaj določnega trdila? Sem sploh kaj takega rekla?

— Seveda si, pravi MB. — Poslušali smo, pravo pravcato zgodbico, pravi feljton za dekliški list. In to naj bi bilo res?

— Sem pri tem vztrajala?

— Seveda si. Saj ti pravim — —

— Ne prepirava se o zgodbici, dragi MB. Zgodbico sem res pripovedovala, to je jasno. Spor je nastal pozneje. Morda se spomniš — —

— Seveda se spomnim — —

— Spominjaš se torej, pravi Marina, — da nisem ničesar znikala. Kaj? Drži, ne? Skušala sem se le spomniti, kdaj naj bi se mi kaj takega sanjalo, če si me že opozoril na to možnost. Potem pa . . . potem pa si me oviral v tem spominjanju in zdaj — —

— — Če mi torej zdaj dovoliš, da dokončam, bi ugotovila še tole. Nikoli nimam takó na široko razpredenih in tako bogato detajliranih sanj. To je bilo tisto, kar sem skušala ugotoviti. Ti torej praviš, naj bo po mojem. Kako po mojem? Še vedno ničesar ne trdim. Še vedno ničesar ne trdim, slišiš!

Marina, kot vidimo, postaja kliše: čim delj govori, tem manj nam povejo njene izjave. Za MBja velja isto ali skoraj isto. Manj pomembni par doslej sploh še ni spregovoril, kdorkoli sta že to, ta moški in ženska, vse-skozi ostajata v ozadju, mogoč je celo dvom o njuni obstojnosti; če pa bi ta hip, recimo, ona spregovorila, bi rekla na primer nekaj takega: Kaj je bilo pa potem, Marina? In Marina bi pripovedovala svojo zgodbo naprej.

Vračamo se k jutru, ampak to ni več tisto jutro, s katerim se je to pisanje začelo. S stvarmi se je medtem nekaj zgodilo. Hoteli smo jih lepo nizati pred seboj, drugo za drugo, hoteli smo fiksirati njihovo lego tu, tam, povsod, kjer naj bi pač bile, tako, da bi jih, če zapremo oči, lahko zanesljivo našli: vsako na svojem mestu.

Nikamor se nam ni mudilo. Za stenj je treba vleči zlagoma. Zaprimo oči: stvari nikakor niso tam, kjer smo jih pustili. Prav, nič za to, zdaj bi se lahko začel zanimiv lov. Žal, ne gre tako. Tu je tudi druga svetloba. Drugo jutro, druga svetloba. Vse se je pomalem spremenilo. Ničesar ne moremo več najti: *tistega in takšnega* že ne. Nastale so vrzeli, marsikaj je prekrito, marsičesa pa tudi sploh ni. Kakor lebdi poleg materije antimaterija, tako, se zdi, lebdi poleg spomina nespomin. Ne poleh, namesto njega: aut-aut, spomin ali nespomin. Kaj je to nespomin? Vse to, kar se tu razgrinja pred nami, na primer Marinina zgodba (zdaj, ko smo jo zapustili in se spet vračamo k njej). Ničesar ni več tam, ničesar, kar bi lahko zanesljivo prepoznali, nobene žile, ki bi vodila naprej in nazaj in združevala preteklost s prihodnostjo; komaj kakšna podrobnost kakor bežen znanec, kakšno ime, »MB«, »Marina«, prostor, kjer je bil neki pogovor; nespomin raste tu pred nami.

Spet jutro. Kaže, da se ta jutra kar vrstijo drugo za drugim; kar je vmes, je nekakšen zabrisan čas, bele pege, ki se širijo. Vse, kar je med jutri, nekako brli. Radi bi spet vzpostavili spomin, ne zavoljo njega samega,

ampak da bi se nam zžil z nespominom. Da bi osebe v nespominu prevzele male tiste drobce spomina, ki so se zgubili med jutrom in jutrom, da bi jih izrekle kakor svoje lastne misli, in to bi potem v nespominu zaživelo kakor kultura bakterij. Tu bi se potem vse skupaj razrastlo, tipalke poganjkov bi se našle in se prepletle med seboj. To so seveda le pobožne želje. Mikroorganizmi, ki kužijo zavest, so naneseni z vseh vetrov. Tudi tega se nam ni treba bati, da bi se vse to razraslo v ne vem kakšno mikrodžunglo: tu v nespominu je višinski zrak, redek, propusten, kozmični žarki neusmiljeno izžigajo živo snov in jo spreminjajo v bele lise in te bele lise se bohotno razraščajo.

Dogodek v nespominu: MB govori v brado, pustil si jo je rasti kmalu po Marinini izpovedi.

— Znano je, zakaj smo oslepli, pravi MB. — Oslepi se od lakote. To je znano.

MBjev sogovornik omeni nespomin: tam ta pravila ne veljajo.

— Nespomin, pravi MB. — Nespomin.

Ob pultu v bifeju sloni in mežika v sonce, brada se mu je v teh bore treh tednih nenavadno lepo razrastla.

— Pozaba, pravi. Kaže, da je izrekel tisto tehtno, tisto razumevajoče: natanko tisto, kar je bilo treba izreči v tem trenutku.

(Kje so ročice tega dialoga, valence tega slonenja ob pultu v bifeju, tega mežikanja v sonce, govorjenja v brado, MBjeve važnosti? Nekdo, prav takó s komolci naslonjen na pult, ju je opazoval, oči so se mu živahno svetile — ko da se zdaj zdaj misli vmešati v pogovor. MB in njegov sobesednik ga nista opazila. Kje je tisto, s čimer bi se to sprijelo, s čimer bi se to zrastle? Kaj ne bi moralo biti tako, da bi preprosto stopili tja, v nespomin. In potem? Stvari naj bi potekale same od sebe.)

Kar začnimo. Potujemo na sever, v vzhodno Evropo, v dežele varšavskega pakta. Hladno bo, si pravimo. Ampak ogrevala nas bo Händlova Pasacaglia, ogrevala nas bo dvanajst Haydnovih divertimentov: Harold, kralj hipijev, ima s seboj tranzistorski gramofon in polno aktovko plošč. Vreme je primerno okoliščinam, prav tako letni čas. Ura je tista, ob kateri se rado primeri, da hitimo na vlak, nekje med drugo in četrto zjutraj, srednjeevropski čas. Ta »druga do četrta ura«, to se druží z znano zadimljeno polsvetlobo, polno vonja po izgoreli nafti: to niso nikakršna rosna junijska jutra. »Niso«, pravim in »jutra«, pravim, tako pa zato, ker se to dogajanje ponavlja: to ni samo zdaj, to je enkrat in je tudi večkrat. To je nespomin, kar tu opisujemo. Potujemo na sever, tej smeri botruje pomota. Namenili smo se k Nini Gale. Staro obljubo izpolnjujemo, obiskat jo gremo; pozabili smo, da živi pravzaprav ob morju. Morda. Morda je res krivo pozabljanje. Ničesar čudnega ne vidimo v tem, da se peljemo v nasprotno smer: torej severovzhod namesto jugozahoda. — Končno je relacija ista, pravi Harold, kralj hipijev: — Tudi Madžari in Čehi in Slovaki obiskujejo morje, relacija je torej standardna. Samo usmerjenost, z usmerjenostjo je nekaj narobe.

Zadovoljno molčimo, našli smo izgovor in razlago. Harold jo je našel za nas, odgovoril nam je, preden smo sploh na glas vprašali. To je še čisto razumno, si pravimo, smer smo sicer zgrešili, nismo pa zgrešili relacije. Nihče se ne prepira o tem, časa je sicer dovolj, miru pa ni nikoli preveč: le kako naj bi se nam v miru odbrenkalo vseh tistih dvanajst divertimentov, če bi se zgubljali v malenkostih?

Peljemo se z vlakom in zdaj smo že daleč v tisti smeri. Stopili smo na stopnice pulmana, radi bi se premaknili naprej v sprednje vagone, pa ne gre: vmesna vrata so zaklenjena. Težave s prestopom. Dokler vlak stoji, še gre. In za tiste med nami, ki imajo s seboj prtljago, je to tudi edina priložnost. Tako na primer Harold: v desnici drži gramofon, pod pazduho stiska aktovko s ploščami, v levici drži nekaj plošč za prvo silo: že omenjeni dve in še tretjo, moderno skladbico z naslovom Spirit in the Sky. Harold je torej čez, z njim še dva ali trije, potem se vlak premakne. Kar je bilo pravkar še čisto preprosto — premikanje nog kakor v steni pri prečkanju, lovljenje ravnotežja, oprijemanje — vse to postane nevarno, morda celo neizvedljivo. Prvi v koloni poskusi. To je čokati Rikardo; kličemo ga tudi Kard. Kljub mraku ga tudi mi zadaj prepoznamo, ta čokata akrobatska postava, to je on. Stvar pa nekam dolgo traja, to Rikardovo prestopanje; stegujemo vratove, šele sčasoma nam postane jasno, da Rikardo sploh ne prestopa: vidimo, Kard le naznačuje gibe, ko da bi hotel prestopiti. Ko da je to prosta vaja za množični nastop: serija gibov, ki se kar naprej ponavlja. Res je, če bi hoteli priti tja čez, bi moral biti že pravi Tarzan. To pa Kard seveda ni, in tudi mi drugi nismo nič takega. Razumemo pa bistvo tarzanstva, vsaj zdi se nam tako, znamo se uživati v te reči. — Vemo, kaj je to, pravijo Kardovi gibi. — Tvegaj, Kard, skoči, vpijemo. Rikardo naznači počep, levo nogo, na katero se opira, je rahlo skrčil, z desno počasi niha nad drvečo praznino. Vse kaže, da to ni ekspresni vlak: v ekspresu bi se že našla kakšna možnost za prestop. Ne, to so tovorni, najbrž živinski vagoni, to je transport internirancev, leto 1942, smer koncentracijsko taborišče. Tega nismo doživeli, o tem smo brali, o tem smo slišali, ampak vseeno, to je pač v nas.

Tako smo zdaj tu, vagon ni čisto zaprt, drsna vrata so malce odškrnjena, ravno toliko, da lahko Kard izvaja svojo predstavo. Prestopiti tu seveda nikakor ne moremo. Spet so tu, vidimo, tiste majhne nelogičnosti, tiste čudne finte, ki izvirajo iz omahovanja: nismo se še dokončno odločili: smo tu ali tam? Je to prva ali druga polovica stoletja? — Tvegaj, Kard, skoči, vpijemo, vagoni pa se premikajo vražje muhasto; tega gibanja se ne da odmisлити v smislu Einsteinovega relativnostnega zakona, to ni enakomerno gibajoči se laboratorij, tu nikakor ne gre vse kakor po maslu, vagoni se gibljejo tudi v odnosu na prednje in zadnje sosedo, saj poznamo tisto sunkovito trzanje v levo in v desno ob stičiščih vagonov, in potem nenadni trk in odboj. To zdaj torej zavzeti opazujemo, Harold in njegovi so nekje spredaj, Rikardo pa je z nami tu zadaj, na robu stopničk visi in nakazuje gibe. Kdor bi tu poskusil preskočiti, bi tvegaj, da ga bo vrglo v desno,

proč od vagona; ali pa, kar bi bilo še precej slabše, na desno z zavojem v levo: to se pravi, ker se ne bi mogel dobro ujeti, ker bi mu na stopnički spodrsnilo, bi omahnil navzdol med kolesa. Krik bi v vsesplošnem ropotu ostal neslišen. Zdrsnil bi torej, prerezalo bi ga.

— Saj je gibčen, pravi nekdo iz naše skupine, — saj je gibčen, naš Rikardo, Kard.

— Vseeno, prerezalo bi ga, ugovarjajo drugi. Zraven ga pa še kar naprej spodbujajo, kar naprej polglasno ponavljajo: Tvegaj, Kard, skoči, to postane nekakšna pesem, nekaj refren. Nekaj naših je torej tam spredaj, drugi smo ostali v tem vagonu, kjer smo že ves čas — zazdaj se ne mislimo vrniti noter na toplo, na odprti ploščadi ždimo izpostavljeni sunkom zračnih tokov. Brezupno oprezujemo naprej, stopamo na stopničke, *Umakni se malo, Kard*, vračam se nazaj na ploščad, prisluškujemo, ko ni kaj slišati. Četudi je Harold tam spodaj gotovo vrgel kakšno ploščo na gramofon, ne pride do nas niti akord, prav takó je kot s tistim neuresničenim krikom, ki naj bi sledil neuresničenemu skoku naprej in pod kolesa: vsega tega ni in na drugi strani to spet je, vse to, krik, Pasacaglia, transport, ki ga ni, polovica stoletja, ki ga ni, Kardove obvezne vaje, vse to nekako zaznamo. MB, tudi v nespominu, je rekel: Človek oslepi od lakote; tako je MB privlekel v nespomin drobce spoznanja, preblisk, ki je bil pobran nekoč na drugi strani. Oslepelost, oglušelost. Pazite, nekaj se sliši tudi tu. Prisluhnimo. Bodimo stvarni. Ne bodimo sentimentalni, če je že sentimentalen MB. Bodimo ponsni. Druga čustva pridejo pozneje.

Kaj se je dejansko zgodilo z Marino, nam je ostalo prikrito. Tu pred nami je slikovitost prizora *Marina se izpove*, in nič manjša slikovitost prizora *Krvodajalska akcija*: vse sam čisti nespomin.

— Pozneje sva z Marino ostala sama, pravi MB. — Precej sva si imela povedati. — V ta »precej« polaga neverjetno količino čustva in pomena, kar vse se nam ponuja v blagohotno razumevanje. Beseda se razraste v nas do neznanske razsežnosti. O tem ni moč ugibati, to so svetovi, o katerih vesta le MB in Marina. Spet smo v bifeju: ko smo bili tu zadnjič, smo si zamislili ta prizor z MBjem in Podlaskom, takrat je MB mežikal v sonce, zdaj pa je za tistimi okni večer. Lokal je precej poln. Pogovarjata se za zvočno kuliso; kadar pelje mimo okna trolejbus (Podlasek vidi samo streho in trolo), je, kakor da bi mimo zdrsela prikazen.

— Morala sva to izkoristiti, veš, pravi MB. — To je bila zadnja priložnost, za lep čas zadnja priložnost: sobota pred tremi tedni, kajne: v ponedeljek so se vrnilo Marinini starši iz Italije.

Tu sta torej samo MB in kipar Podlasek in še brezimna, živahno mrmrajoča množica. To in vse drugo, kar se ne poraja naravnost iz nespomina, je neuporabno. Ne cepi se na vsegazmožno tkivo nespomina, ne poganja hitro rastočih koreninic in vitic, manjka mu zmoglost, da bi hipoma usahnilo in potem spet poglajlo nekje drugje, v drugem pragozdu, sredi druge krošnje. Marinina izpoved je priklicala prvi prizor v bifeju (MB in njegov brezimni sogovornik, sonce v MBjevem očesu, možakar, ki ju opazuje), tam

smo si zamislili drugi prizor v bifeju (večer, mimo okna polzi streha trolejbusa).

Tu so torej razni dogodki in vmes misli, mnenja, vprašanja. Dogodki nespomina, ki bi se zdeli kot ne-dogodki, če bi jih postavili pred zrcalo spomina, saj se nikoli niso zgodili. Stopili smo v ne-tu, nekam, kjer ni spomina, kjer so kvečjemu kakšni sledovi spomina. Tu ni nikogar, ki bi nam lahko rekel »Ti, poslušaj, to se je v resnici zgodilo čisto drugače; krivičen si do MBja, krivičen si do Marine!«. Tu smo — — tu smo sami. Sicer pa, do katere Marine naj bi bili krivični? Smo se sploh kdaj zmenili, katera Marina je to, ki se izpoveduje na sestanku štirih?

Res je, Harolda, Karda in Nino Gale poznamo; to so ljudje, ki imajo, vsak po svoje sicer, smisel za humor. Ta smisel za humor pa ne more povzročiti, da bi stali nekje drugje, in ne tam, kjer v resnici stojijo. Kar zadeva strani neba, sever ni jug in severovzhod ni jugozahod; ekspresni vlak ni tovorni vlak, leto 1941 ni leto 1970; sploh pa se nam dozdeva, da čas ne dopušča niti najmanjše ohlapnosti: in prostor prav tako ne. Vse, kar je, more biti le tako, da je natanko v tem hipu, v tej milijoninki sekunde vse na svojih mestih, natanko tam, kjer je, vsaka celica tam, kjer je in v svoji fazi staranja, vsaka molekula in vsak atom v natanko določeni točki, vsak elektron na natanko določenem delčku svoje poti okrog atomskega jedra. Že najmanjši odmik od te sklenjenosti in ta svet razpade. Resničen je le, dokler je v časovno-prostorski povezanosti do pike usklajen sam s seboj, z vsemi svojimi delci, z vso svojo preteklostjo in prihodnostjo. Z drugimi besedami — svet je eksakten, ali pa ga ni. Dovolj je torej, da Harolda premakneš meter v desno ali v levo: to ni več Harold. Harold je tisto, kar stoji natanko tam, kjer stoji Harold, nikakor pa ni Harold postava, ki stoji nekje drugje. Če smo si torej privoščili tudi najmanjšo svoboščino — in kdo si je, vede ali nevede, ne privoščiti — je svet razpadel. Tu, v našem pisanju, tistega pravega sveta ni, in nič se ne bo našlo in nihče se ne bo spoznal, ne vogal, ne senca, ne človek.

Lepo bi bilo, če bi lahko rekli: ta dan (in zapisali bi neki datum) je dan D — D-dan potovanja k Nini Gale; odtod bi potem štel čas, naprej in nazaj. To pa kratkomalo ni mogoče, preveč drobnih nelogičnosti se je že nakopičilo, tu je smer severovzhod, tu so živinski vagoni in tako naprej. Enako je z dnevom D Marinine izpovedi: kaj pa sanitetni avtobus, ki ga ni bilo »tu«, in vendar smo bili priče temu, kar se je v njem dogajalo, tudi projekcija teh dogodkov v preteklosti je dvomljiva, saj MB ni verjel, da se je Marini takrat tisto pripetilo: le kje je ta dogodek z Marinino travmo, kje in kdaj, saj niti tega nikoli ne bomo mogli ugotoviti, kdo je ta Marina, kdo je ta MB, kdo sta *on* in *ona* (manj pomembni par)?

Po vsem tem leži ta snov pred nami kakor jezero asfalta na kraterskem dnu, negibna, razmazana, lepljiva, nevarna zlasti pticam in letočim žuželkam. Težko bi si zamislil bolj zlovesče razpoloženje, kvečjemu če bi prizoru dodali nekaj manjših krilatih reptilov, nestrpno bi begali ob bregu sem in tja, nikakor se ne bi mogli odločiti za plavanje, zraven pa bi jih neki ne-

razložljivi nagon gnal prav v to smer, s strmega brega dol v sredo črne lep-ljive gmote.

Z MBjem nas družijo veselje do življenja; pri njem je to sicer malo drugače, življenja se veseli bolj zaradi družbe, podobno kot nekateri nekadivci in abstinenti kadijo in pijejo samo v družbi in zato, da ne kvarijo razpoloženja. Tak je torej MB, za družbo bi storil vse, zanjo je ganjen, ogorčen, zagrenjen: v družbi samotarjev vzljubi samoto, drugje se bo spet navzel izvirnosti in čistosti. Od časa do časa vzljubi zdravje in normalnost: ni čuda, saj se pogosto giblje v družbi ljudi brez kompleksov.

Ta priljudnost je torej MBjeva posebnost in v tem se od nas ločuje. MB se na samem sploh ne zna smejeti, vsaj tako ne, kot se na samem smeje Ateist, mladi pesnik, MBjev nekdanji prijatelj: ta smeh na samem nas torej družijo z Ateistom. Od Ateista nas spet loči marsikaj drugega, pri njem nas moti na primer njegovo nagnjenje do ustanavljanja sekt, tu, v sektah, je resen, zadržan prerok, njegov profesionalni nasmeš je tenek in oster, kakor je tenka črta brčic nad njegovimi izklesanimi ustnicami. Še nekaj o tem smehu na samem: v tem se skupaj z Ateistom ločimo tudi od kiparja Podlaska: tudi ta se nasmiha, v družbi in na samem; po ostrini je njegov nasmeš nekje na sredi med MBjevim in Ateistovim, le da je to spet neka čisto drugačna ostrina, resno ga sumimo, da jo ob tihih večernih urah obrača proti sebi: in s tem se ločuje.

Seveda pa bi se našlo tudi kaj, kar bi nas družilo s Podlaskom. In ne samo z njim, z vso tisto armado brezimnih trpinov, ki, kot pravi Podlasek, »noč za nočjo jočejo nad samim seboj«, ki merijo svojo vrednost po teži trpljenja in v nezaslišanem altruizmu bodisi s kipom, sonato ali pesmijo obdarujejo druge s tem trpljenjem, jih obrizgavajo z izločki te dragocene bitnosti, če ne drugače tudi v pogovoru, zvečer, ob kozarčku pelinkovca. Če pa si to podoba bolj natančno ogledamo, se nam zazdi, da bi se pravzaprav radi vključili v neko drugo vojsko — če bi le vedeli, kje ima sedež, kje je njen sprejemni urad. Gre za tisto neopazno armado, ki se že stoletja vadi v delu in v tovrnosti in katere pripadniki *preprosto živijo*, živijo sredi tiste nevidne, neslišne, neopazne rasti; vsaka rast je neopazna, si pravimo, kadar pomislimo nanje, tudi rast časa, kdo je že videl premikanje urnega kazavca, kaj šele kazavca za tedne, mesece, desetletja. — Ti so torej tam, kjer so, in mi smo z njimi. In spet nas tudi od njih loči marsikaj, marsikaj, česar pač ne poznamo in ne vemo, kaj bi to bilo, vemo pa, da so razlike, saj so razlike načrtane povsod po zemeljski obli; vsak zemljevid narečij je potvorba, nihče ne govori čistega narečja, kaj šele, da bi govoril lastni jezik: vsakdo živi na križišču vseh narečij.

Lahko da smo po svoje podobni starajočemu se hipiju, stricu hipijev Haroldu, ki smo ga pustili tja naprej v sprednji vagon kompozicije (proga severovzhod—jugozahod). Pa tudi on ni čisto tak, kakršnega bi radi videli, ne slepimo se: v resnici to ni noben stric hipijev, le prisluhnimo njegovi govorici, prisluhnimo tem preudarno zastavljenim stavkom, to je modrovanje sihtarjev, kajpa. Zdaj bi kot zgled lahko navedli nekaj njegovih tipičnih

stavkov, lahko bi vključili neposredni prenos iz sprednjega vagona, žal, pa je hrup koles, ki udarjajo ob tirnice, premočan; sunki zraka sproti odnašajo vse druge zvoke, za zaveso ropota ždimo. Po svoje pa, to smo že povedali, vseeno nekaj slišimo, zdaj na primer je Harold obrnil ploščo, divertimentov je konec, na drugi strani pa je njegov ljubi Bach, trije adagi in tri fuge, ki jih je predelal Mozart, tri počasne in tri hitre skladbe, kot piše na ovitku.

— Nor sem na Bacha, pravi Harold. Zdaj je spet pravi stric hipijev, v tej izjavi je bolj malo šiharskega. — Nor sem na Bacha, pravi, tega pa ne pravi zdaj ta hip, to je rekel kadarkoli in še kdaj, nikakor pa ne zdaj v tem vagonu pred nami, vseeno, če si ga predstavljamo kot pulman ali kako drugače. Vsi časi so tu, v nespominu, vsi tu odmevajo; to ni spomin, to je nespomin, stvari niso na svojih mestih, ampak kjerkoli, zgubile so se, niso razvrščene v tistem edinopravem redu, ki bi jim omogočil, da so. Harold pa, če pravi *Nor sem na Bacha*, s tem ne misli na nobeno Mozartovo priredbo, misli na pravega Bacha, misli na ta ali oni brandenburški koncert ali na kaj podobnega. Tu v teh adagih in fugah pa je morda le za kanček preveč življenja, življenja in bojevitosti: tudi kadar je bolj počasno, motivi živahno vznikajo drug ob drugem in drug proti drugemu, nenehno so sprti, nemirni, hkrati pa neizprosno usmerjeni v sklad in pomiritev.

Tudi mi smo torej, enako kot Harold, nori na Bacha, pa najsi bo to pravi Bachov Bach ali pa Mozartov Bach. Ne morda zato — kot nam hoče dopovedati Jean Cassou — ker je Bach takó matematičen in brezoseben, ampak zato, ker je v tej glasbi resnica, kakršno smo videli in spoznali v okamenem blodnjaku nespomina. Hkrati pa se tudi od tega ločujemo, znana nam je še neka druga resnica, tej nasprotna in nasprotujoča: nekoč, ob koncu neke noči, na poti skozi Bukovje, smo slišali bolesten srnjakov ruk, oglasil se je nepričakovano v srebrno zeleni tišini, nepričakovano, ampak ta nepričakovanost je bila le navidezna, uho je bilo pripravljeno na tisto brezupno zateglost, obsojeno na neodgovor, kakor je obsojen na neodgovor predsmrtni krik. Ne ve se, koliko nas je bilo, nekateri čisto spredaj, drugi raztreseni po ozki stezi daleč nazaj smo se spotikali ob skale.

Spet se tudi od tega ločujemo in kaj nas ločuje? Odkod ta neskončna pestrost ločevanj? Spomnimo se, kaj pravi Podlasek. — Si se kdaj pogledal v ogledalo? pravi. Poglej tisti obraz, pa se boš začudil. Levo oko, to je tisto, ne, boš videl na široko odprto: razumno, presojujoče; desno pa je prižmirjeno, kar že ujame vase, skriva v sebi in si pridrži, nič ne pošilja iz sebe, nobenih žarkov ne izžareva. — Mučno nam je, Podlasek se smeje bolno in vsiljivo hkrati, posiljuje nas s svojo bolnostjo. — To ni človeški obraz, pravi. — Pravi obrazi so obrnjeni, a ne, tako. Vidiš, kaj napravi ogledalo: kar bi moralo biti na levi, je na desni, in narobe.

Ni važno, kdaj smo slišali te Podlaskove besede, važno je, da so resnične: tako je pač, ne glede na to, da je neprijetno poslušati takšno govorjenje, da nam je zoprni ves Podlaskov način, pogledi, spačen obraz in tako dalje in tako naprej. Ne, res je, kar pravi, strinjamo se. Res, ni čudno, da smo se odpeljali na sever, ko smo bili namenjeni na jug. Če tako gledamo, so vse reči čudno spreobrnjene. Kaj se dogaja v desni možganski

loputi, če jo presojamo s stališča leve, in obratno? Kaj naj levica res ne ve, kaj dela desnica (kot nas uči sv. pismo): se naj dela, da ne ve? S katerega stališča presoja desna loputa, kadar na skrivaj škili v levo: s svojega stališča, ali s stališča leve lopute? Ničesar ni, kar ne bi bilo tu, ničesar ni, kar ne bi bilo tam, ničesar ni, kar ne bi bilo tu in tam.

V ogledalih, ki si stojita nasproti, se stvari reproducirajo v nedogled. Tako tudi zgodbe med seboj, leva zgodba v desni, *Sanitetni avtobus na prazni parceli v Vožnji z vlakom na severovzhod*, in narobe; in predmet, ki je vmes, se vključi v to neskončno medsebojno odsevanje, kakor, recimo, zgodba, ko gremo po stopnicah navzgor, ozke zavite stopnice, na vrhu nalletimo na mladinskega funkcionarja. Kar dolgo nas je moral čakati: neudobno zleknjen vrh stopnic se je naslanjal na stransko steno, zdaj je ves trd in premražen, noga mu je zaspala, preteguje se. Ni tak, da bi nam zastran čakanja zameril, ne, ni tak, da bi zmerom pokazal; za kazen pa ga moramo poslušati, ko nam, poskakujoč na desni nogi (leva je tista, ki mu je zaspala), recitira tisto Prešernovo *Kdo zna?*

Obstopili smo ga, molče poslušamo, obrazi nam zrcalijo zmedene občutke: Le kaj hoče s tem? Nam je zameril, da smo tako pozni? Bo povedal naprej? Le kako mu pristaja ta pesem? Si jo je izbral, da nas z njo zafrkava? Šele na koncu opazimo, da jo je prikrojil malce po svoje: v resnobnošaljivem tonu odklanja: Stanu se svojega spomni, krpaj brez miru. Torej krpaj namesto trpi, krpaj brez miru, ne zdi se nam posebno posrečeno, saj niti ni prave razlike med velewnikom krpaj in trpi, ker kaj je trpljenje drugega kot krpanje lukenj v zavesti? Kje je tu kakšen vic?

Vprašamo.

— To je parodični sinonim, nam pojasni. Prav takó, s temi besedami. Potem žvižgaje odide po stopnicah navzdol z rokami v žepih pretesnih hlač.

Vrh stopnic, prav tam, kjer je pravkar sedel, leži nekakšen paket. Pravzaprav ne paket, nekaj kartonskih zavitkov. Niti na misel nam ne pride, da nam je to morda podtaknjeno: vsi rosi doživljamo redko slast nepričakovanega odkritja. Kaj je v teh zvitkih? Znano nam je, da funkcionar ni samo to, kar je, ampak hkrati tudi še kaj drugega, na primer sel za zvezo med okrajnim toživcem in notranjo upravo: okrajni toživec pa ima urad tu čisto blizu, v tej hiši, v tem nadstropju, če bi se obrnili na desno — in nekateri med nami so to že storili — bi videli tista vrata na koncu hodnika. Trenutno najbrž ne delajo. To je tudi krivo, da funkcionar — ali sel, kakor se že vzame — ni pošiljke oddal, ampak jo je pustil tu: pri kraju sicer, pa vseeno na dovolj vidnem mestu. Menda nima *nas* za novo ekipo v javnem tožilstvu? Tega ne mislimo čisto resno: vemo, da se take šale navadno ne obnesejo. Vemo pa tudi, da dejansko na tožilstvu s to pošto ne vejo kaj početi, preveč je je, vsebina je preveč abstraktna in preveč vsiljiva hkrati, ko da notranja uprava meni, da se tožilstvo samo ne bi znalo prav obrniti. Vsak teden torej prihaja ta pošta, zadnja leta niti ni več treba potrjevati prejema. Vse to vemo ali pa smo si tudi mogoče na celem izmislili, ker kdo ne bi rad veljal za poučenega, zlasti kadar gre za zaupne reči?

Poglejmo torej, kaj je. Prvi zvitek. Zahtevek za poravnavo stroškov, vložila Melita Repnik; prvi stolpec artikel, v stolpcu moka, sladkor, rozine, mast; drugi stolpec cena za mersko enoto, tretji stolpec količina, četrti znesek in spodaj šesteto: kakor račun špecerijske trgovine! Čisto spodaj pripomba okrajnega toživca: *Torej nov likalnik potrebujete, gospa Repnikova!* Pred pripombo zvezdica. Še enkrat preletimo *zahtevek*, primerjamo: pred toživčevo pripombo in poleg zneska za moko stoji enaka zvezdica. Predlagani izdatek »za moko« se v resnici ujema, kolikor pač moremo presoditi, s ceno povprečnega likalnika. Okrajni toživec je s svojim bistrim umom pri priči dojel, kje tiči zajec: gospa Repnikova potrebuje nov likalnik. Sicer pa je s to zadevo tako: njen mož Leopold je po cele tedne *na terenu*, potika se po območju te in sosednje občine. Leopold Regovec je mentalno prizadet, samo v nenehnem gibanju se lahko uravnovesi. Odtod njegov poklic: tudi on je nekakšen sel pri okrajnem toživstvu. Iz vsega tega nekako sledi, da ima gospa Repnikova pravico do odškodnine, mora pa vlagati zahteveke z navedbo nameravanih izdatkov. To je torej naša teorija o izvoru in namenu tega dokumenta. Po vsem tem pa bi lahko sklepali še na naslednje: ta *zahtevek* je že bil na toživstvu — o tem priča toživčev pripis; in še: toživec je izredno razumevajoča oseba, *zahtevek* ni zavrnil, s pripisom je sicer dal na znanje, da je mahinacije Melite Repnikove spregledal, vendar — —.

Vidimo, gospe Repnikovi se ob tako razumevajočem in duhovitem toživcu ni česa bati; toliko manj nam. Zakaj bi se bali? Ker se nameravamo polastiti zaupne pošte?

V drugem zvitku sta dve veliki karti: *Jugoslavija, celinski del* in *Jadranska obala z otoki*. Obe sta izdelani v razmerju, kakršno je v navadi za specialke; tako veliki sta, da ju v tej veži sploh ni mogoče čisto razgrniti: ogledujemo si ju po kosilu. Take zemljevide torej pošilja zvezna uprava za kartografijo tedensko vsem okrajnim toživstvom. V vsako izdajo vnašajo popravke za pretečeno obdobje, vse nove gradnje, geomorfološke spremembe zaradi potresov, udorov, poplav in tako naprej. V pomladanskih izdajah so *zelene površine* v resnici označene z zeleno barvo, vendar šele tedaj, ko vegetacija na tistih območjih dejansko ozeleni. To bi bilo dobro obdržati, si mislimo: taki dve karti: vselej bi bili na tekočem... o marsičem. Pobožna želja. Predmeta iz nespomina, predmeta, ki ga ni, ne moreš obdržati. S te strani je torej strah odveč. Ne glede na toživčevo hudomušno ljubeznivost. Pa tudi veseliti se nimamo za kaj: ta karta ne bo nikoli visela na steni v naši delovni sobi. Pač pa lahko gremo v knjigarno in si kupimo nekaj podobnega in tisto obesimo na veliko prazno steno poleg pisalne mize. Vprašanje je le, ali knjigarne sploh imajo vsaj približno takó velike in zanesljive karte. Verjetno da, saj prav gotovo prodajajo nekaj takega (kot učila). Po cele dneve bi torej lahko stali ob tej karti in si izmišljali mogoče in nemogoče izlete, ture, potovanja. Nekaj podobnega je kdo med nami počel že nekoč, ko je bil še otrok, *nekoč*, torej v spominu. Vendar ni nujno, da bi to bila spominska akcija, prav tako bi se ob tem lahko krepil tudi nespomin.

Česa bi se nam bilo torej treba bati? Na primer hišne preiskave. Nikoli ne veš: le kako bomo pojasnili, čemu tu, v tej sobi, na tej veliki sicer prazni steni karta? Samo zato, da izpolni praznino? Pripomoček pri delu? Izgovor, da jo potrebujemo pri pisateljstvu, ne bo zalegel; to bi veljalo, če bi bilo naše pisanje pisanje iz spomina, realistično pisanje. Vsakdo pa dobro ve, kakšne sorte je to pisanje in le kateremu agentu boš dopovedal, da pri pisanju iz nespomina potrebuješ karto resnične dežele?

In še neki drug strah, nedoločna bojazen, v tem pisanju smo navedli naslov, ime organa, ki morda v resnici obstaja! To je dvakrat nerodno, saj gre prav za *okrajno tožilstvo*, torej za organ, ki je specializiran za izvajanje tistega, česar si nič posebno ne želimo: da koga, na primer nas, postavi pred sodišče. Po nemarnem smo jih spravili na papir in oni nas bojo spravili v ječo: nič lažjega. Samo nekaj manjka — prestopiti bi bilo treba usodno črto, ki loči spomin od nespomina. Tu, v nespominu, iz aktov okrajnega toživca, iz vlog, tožb, obsodb in zahtevkov delamo papirnate čake in aviončke. Prav. Kaj pa potem tu počnejo vse te realije, vsi ti nadležni drobci spomina? — Popolnoma izolirati se vendar ne moreš, nam pravi neki glas. Ti delčki pač... Vsako noč prestopajo mejo, vselej seveda le v eno smer, vedno iz dežele, kjer je manj svobode, v deželo, kjer je več: iz spomina torej v nespomin. Kakor hitro pa tak drobec prestopi mejo: to je magična meja: ko jo prestopi, se kar nekako sfiži, scvrkne, izobliči: komaj ga še spoznaš.

Te velike superspecialke torej ne moremo razprostrti po tleh, kakorkoli je že velika ta veža v prvem nadstropju. Mikavno je imeti kaj takega, si pravimo. In gledati, opazovati (ko da te površine pred našimi očmi spreminjajo barvo), se zamikati, slediti svoji misli s kazavcem, izgubiti se na teh vaških poteh, greš po prenovljeni brvi čez potok, greš po poti naprej, ta hip še ne veš, kam te bo pripeljala. Vas, v katero ta pot pelje, je onkraj pregiba, slutiš jo tam na drugi strani, kar misliš si, da ima cerkev, in cerkev ima zvonik z novo pločevinasto streho, vendar še tako visokega zvonika skozi karton ni mogoče zagledati, tu je karta prepognjena in pogled se ustavi.

Na robu gozda (in obenem tik pod hribom, gozd sega namreč dol po pobočju hriba skoraj do ravnine) nam prideta nasproti gospa in gospod Olah, nasmejana, vesela gostov, vesela vsakega posebej, tu je seveda pred vsemi MB, pozdravita ga, prisrčno se rokujejo in potem sežeta v roke še drugim, vidimo seganje v roke in razne take kretnje, kretnje pač, kakršne spremljajo srečanje, ponovno srečanje, pozdravljanje, predstavljanje. Besede se večidel zgubijo v nadležnem brnenju letalskega motorja: nad letališčem tu blizu se neki tip vadi v zračnih akrobacijah. To ste torej vi, jima pravimo, vsakemu posebej, to ste torej vi: čeprav ne vemo čisto zagotovo, kdo sta to, ta gospa in ta gospod Olah; bilo je kar malce lahkomišelnost od nas, da smo kar tako napisali Olah, še malo ne vemo, kako se v resnici pišeta, niti ne, če imata sploh isti priimek; lahko da sta res mož in žena, seveda pa sta lahko tudi brat in sestra, svak in svakinja, ljubimca, znanca, karkoli: njuno razmerje, čeprav nedefinirano, se nam zdi nekako znano;

kakšen odnos je to: odnos med dvema dobro situiranima, veselima, obvladujočima položaj. To sta torej dva vesela, spodobna, samozavestna — kaj? Kaj sta drug drugemu? Na jeziku imamo, vendar ta hip ne bi mogli izreči. Kaj naj jima torej rečemo? Dobro bi bilo, če bi spričo tega sprejema pokazali vsaj nekaj uglaženosti, zanimanja in tako naprej. Kaj jima je rekel MB, ki je očitno tu kakor doma? Bodimo vljudni, zanimajmo se. Za kaj? Za posest?

— Vse tole je torej vaše, pravimo. — Vse to, do kod?

Zamahujemo z roko, gibi ugibajo, do kod bi utegnili biti: do tiste žive meje? — Do tam, vidite, kaže gospod Olah na vrh nekega oreha, in potem zaokroži z roko proti ravnini in nam kaže nekaj, česar ne vidimo, pa se delamo, da smo opazili, tudi gospa Olah pozorno spremlja te gibe s pogledom, kakor da bi se rada prepričala, če bo gospod Olah res prav pokazal, in vse to nam je postalo že malce nadležno. Vse to, kar se dogaja, čeprav se morda niti ni zgodilo: utegnili bi se zgoditi, če bi bilo res, da smo vprašali gospoda Olaha, do kod sega njegova zemlja: če bi bilo res to in še marsikaj drugega.

Tako pa lahko le ugibamo, od kod ta priimek: od kod priimek, ne do kod zemlja. Ne bi se spuščali v etimologijo, ampak kar tako, vprašajmo se, zakaj nam je bilo to ime bolj privlačno od drugih, ki so se prav tako ponujala. Kaj vse se skriva za tem *Olah*: na primer dva tujca, bolj ali manj folklorno poimenovana, Lah in Vlah; Olaj, ime nekega pesnika; posmehljivo-zmagoslavni klic olé in še kaj podobnega. Mar naj to pomeni, da bi se kdo med nami rad potikal med Lahi in Vlahi, da bi tu kdo rad vpil olé? Kje smo že? Na robu ravnine pod hribom (prišli smo kakor razviti v strelce, Marina na desnem krilu, Ateist v sredi, MB na levi)? Torej približno v času MBja in Marine, med njunimi prepiri o dogodku v avtobusu? Med južnosevernimi transporti (Harold v vagonu pred nami, Haydnovi divertimenti, padanje pod kolesa, programiranje skokov z vagona na vagon, Bach, Mozart, interniranci, hipiji), štirinajst dni po Marinini izpovedi, med MB-jevim prepričevanjem, da se ji tisto v avtobusu sploh ni zgodilo?

Ne. Med kartografijo smo, v času, ko Leopold Repnik tava po terenu, ko Melita Repnik vlaga zahtevek za tedensko oskrbo; njen mož bo predvidoma v naslednjih treh dneh zdoma, spet ga bo pognal na pot neki čudni atavistični gon, in dolžnost kurirja bo pri tem pravzaprav samo nekaj postranskega. Repnikov pohod bo v bistvu neprogramirano gibanje: če bi ga opazovali iz ptičje perspektive, bi se nam zdel kot brezciljno tavanje, razumljivo, saj vemo, da je mož v partizanih zgubil čut za orientacijo v času. Če ga pa opazujemo od znotraj, s stališča nespomina, se nam vse skupaj kaže malce drugače: tam vrh stopnic smo poleg zahtevka gospe Repnikove in poleg dveh velikih superspecialk našli še tretjo karto, ta je sicer majhna in pomečkana, vendar je na njej vsaj mestoma dovolj jasno načrtana Repnikova pot v naslednjih treh dneh: sobota, nedelja, ponedeljek. Nikjer na karti ni omenjena izguba čuta za orientacijo ali izguba spomina ali kaj takega, razen če tega ne označuje tista bela lisa z modrikasto zelenim odtenkom: kakor da je bila karta polita z mlekom in skozi mleko udarja

zelenkastomodri tuš, s katerim je bila narisana? (Vse kaže, da je ta karta ročni izdelek, verjetno je nastala med nadurami v pisarni okrajnega toživca.)

Kaj pravi k temu MB? Mislimo si, da ima pred seboj karto z začrtano Repnikovo potjo. Ne verjamemo, da bi pokazal kaj začudenja: o stvari bi razpravljaj kot o nečem znanem. Še več, zdelo bi se, da se je v mislih prav ta hip ukvarjal natanko s tem, z možnostjo, da je nekje na nekem kartonu zarisano nekaj, kar se še ni, kar se šele bo zgodilo.

— To je torej ta problem, bi rekel, — v bistvu je to problem na videz neprogramiranega gibanja; in sicer pri osebah, katerih zmožnost, da komunicirajo z okoljem, je bistveno prizadeta.

Njegov barviti glas bi valoval v prostoru, njegov pogled pa bi medtem govoril: nikar se ne čudi, tudi v tem sem doma, si mar pričakoval, da o tem nisem še nikoli premišljal?

Je mogoče, da MB res pozna Repnika in njegovo usodo? Ali morda pozna le usodo njemu podobnih? V misel nam hodi Repnikov visoki kastratski glas, slišimo zavzeti ton njegovega govorenja; naj govori to ali ono, v bistvu pride vselej na isto: *to smo mi, saj se razumemo, mi poštene; a ne, ti in jaz, midva; in: za prijatelja — vse: vse za prijatelja*. In potem ta njegova pot v naslednjih treh dneh: sobota, nedelja, ponedeljek. Ne prvič. To so torej tiste zmedene vijuge na karti dveh občin, naše in sosednje: zanke, vijuge, in potem ravne črte počez čez gmajno, skupaj sto in več kilometrov, znano je, koliko lahko Leopold Repnik prehodi v enem dnevu, kadar je v »takem stanju«.

Vijuge: obiskal tega, mislil, da mu bo ta lahko posodil, pa mu ni; okoli skednja in nazaj na začetek vasi, kjer je že bil, brez ustavljanja, zdaj brez ustavljanja, potem na levo v gostišče in dal za dva dvojna pelinkovčka za tista fanta pri šanku, zase ne, zase samo za enojnega, potem ven in kar počez čez gmajno kakor v kakšnem filmu o kavbojcih, če te lovijo, in potem spet nazaj v gostišče, brez rokavic pa ne, ne, brez rokavic pa ne, rokavice so ostale na šanku; to so rokavice za na motor, brez motorja že, brez rokavic pa ne. Vse te vijuge torej, izpeljane ali pa ne, pretekli čas, če je ta konec tedna že mimo, če je torej zdaj ta hip v spominu: pa ni, ne more biti; prihodnji čas, če to zanesljivo nekoč bo, o tem ni da bi govorili, to je zarisano na karti, tudi tam je zamišljeno kot gola hipoteza in končno je tudi ta karta gola hipoteza nespomina in končno je čez vso karto od roba do roba polito blede modrikastozeleno črnilo ali mleko ali kar že je, ta packa simbolizira Repnikovo izgubo spomina, simbolizira njegovo tavanje v oblaku brezčasa, kdaj, ob tem ali pa ob kateremkoli opravljanju kurirske dolžnosti. Po vaseh in gmajnah. Vsi vejo, da so to vasi in gmajne (Repnik pravi »vedó«), tudi tistim iz mesta vejo, vsakdo ve, pa četudi je za dve generaciji mlajši od tistih, ki še vejo, kaj je to *vasi in gmajna*, od tistih, ki pravijo temu *čista folklor*: prav tako kot mi pravimo temu, kar se razgrinja tu pred nami, čisti nespomin. Vseeno smo torej zapisali *vasi in gmajna*, tako se spodobi in pravično je, če smo že spregovorili o Leopoldu Repniku. Nismo ga srečali, videli smo le karto z vrisanim pohodom, zanke, vijuge, prečnice; križci: postanki v bifejih, gostilnah, na kmetijah, v manjših podjetjih ozi-

roma obratih pri dežurnih vratarjih; ne v avtu, ne na motorju, čeprav ga sicer pogosto vzamejo s seboj tisti s službenimi vozili, kadar pa je tak, tava sam, peš, s podloženimi usnjenimi rokavicami na rokah, s prav takimi, kakršne so se okoli leta šestdeset zdele primerne za vožnjo z motorjem.

Vse te besede ob tretji karti na vrhu stopnišča v prvem nadstropju, kjer naj bi bilo okrajno javno toživstvo; in ko smo si vse to ogledali, vse to, zahtevek za denarno podporo, dve karti Jugoslavije in karto Repnikovega pohoda, odidemo po stopnicah navzdol.

Na področju *MB, Marina, Ateist* ... vlada zatišje. MB in Marina sta začasno sklenila, da »dogodka v avtobusu nikoli ni bilo«. Če to drži, odkod potlej Marinine psihološke posebnosti? Marina vendar ni b. p.? Oglejmo si jo, o njenem obrazu ni kaj prida povedati, to je čisto navaden obrazek razvajanega otroka, nežen, nezdravo blede, čisto brezizrazen, če izvzamemo prav rahel nadih kronične nezadovoljnosti. Oglejmo si njeno stanovanje. V predsobi napis iz avtobusa **PREMIKAJTE SE PROTI IZHODU**; na vratih Marinine *dekliške sobe*: **RENTGEN, NE MOTI**; nad kavčem: **DEŽURNI ZDRAVNIK**. Še nekaj zanimivosti: plošča pisalne mize je vsa porisana z barvno kredo, v oči bode zlasti motiv iz grške mitologije: Prometej z orlom; v moderni izvedbi, orel namreč ne kljuje jeter, temveč možgane, s kljunom (nekam dolgim za orla) je segel v notranjščino velikanske Prometejeve lobanje. Pod tem ustrezen napis, bolje, da ga ne navedemo. Na steni druga mojstrovina sadomasohizma, na žeblju visi plastika dekletca, dekletce je obrnjeno k steni, v zadnjici ji tiči velikanska injekcija. Velikanska seveda samo v odnosu na punčkinu velikost, sicer je to čisto navadna injekcija, Marina jo je prinesla s klinike. V steklenem trupu injekcije je cigareta s filtrom, long size. Na nizki peči (imitacija kmečkega sloga) je kozarec z neko čudno rdečo tekočino, sprašujemo, kaj je to, zvemo, da stoji ta kozarec na peči že skoraj ves mesec, nalit je bil dne tega in tega, *da se bo nekaj zapomnilo*. — Bi lahko poskusili to pijačo, vprašamo. Odgovor se glasi: Kar, kar, v tem *kar* pa je neki nevaren prizvok, pri priči nas mine veselje do poskušanja. Ta tekočina je vsekakor anorganskega izvora. Če ne bi bila, ugibamo, bi se v tem času prav gotovo strdila, sesirila, usmradila. Vseeno. Zbuja vtis, da je nekaj *pravega*, recimo menstrualna kri, nekaj pa ji je primešano, nekaj kaj več kaj, nekaj stabilizator, neka kemikalija, ki preprečuje navadne organske procese. Čudno, da ta reč ni v enem mesecu izhlapela? Verjetno je kozarec večji del dneva in noči pokrit s ploščico iz plastične snovi, takšne ploščice ležijo vsepovsod po tleh, po naslanjačih, po ležišču. Tisto v kozarcu torej po vsej verjetnosti ni ne kri ne vino ne barva za pirhe: najbolj je še podobno razredčenemu cherry-brandyju, le da ni lepljivo: čeprav nismo otipali, bi bili pripravljeni staviti, da ni lepljivo. Oziramo se po sobi in skozi odprta vrata v predsobo; to ni okolje, v katerem bi se lahko rojevale Goyeve pošasti, to ni nikak podeželski grad v Granadi, to je notranjščina vile, in če izvzamemo nekatere posebnosti, je vse tako, kakršno pač gradi in opremlja jara gospoda, tretji ali četrti val slovenske jare gošpode; oprema omahuje med bahavo solidnostjo

in rustikalnostjo (dnevna soba v tirolskem lovskem slogu), osebe ne govorijo ne kastilščine ne srednjeveške latinščine, ampak pravo, sočno in zvočno slovenščino ljubljanskih izobražencev.

Dvoje misli poteka hkrati, vsaka je zbrstela v svoji možganski loputi. Zasačili smo se pri nečem izjemnem, druga za drugo ne vesta: zdi se nam, da obe skupaj, takšni, kakršni sta, ne vedoči druga za drugo, sestavljata neko idejo. Morda se je kaj takega primerilo tudi že kdaj prej. Vselej pa nam je tista bližnja misel nepovratno ušla, in vemo, da je tista bolj oddaljena ušla že prej: preden smo jo začeli loviti.

— Ostanimo pri tem, pravi MB, — ne zgublajmo se v abstrakcijah. Tu je torej ta nesrečna Marinina zgodba, in kot pravim: jaz ji tega ne verjamem. To je torej to dvoje. V levi loputi torej mislim Marinino misel o tisti zgodbi v avtobusu; to bi bila torej misel številka ena. Misel številka dve poteka v desni loputi, prvi je popolnoma simetrična in torej tudi diametralno nasprotna. Kakor dve rastlinici v ornamentu sta, kajne, Marina, vidimo ju, kako rasteta, kako se vzpenjata od začetka stebelca narazen in kvišku, iz skupne točke prek dveh lokov, prek točk največje oddaljenosti k točkam največjega možnega približevanja, tja, kjer bo rast končno usahnila.

— Misel številka ena je torej ta, pravi. — Vse tisto, kar si nam zadnjič pripovedovala, se je moralo zgoditi, drugače si ne moremo razložiti vseh teh posebnosti v tvojem značaju, vseh teh tvojih ekshibicij.

Pri tem MB gleda nepremično predse. Jasno nam je, da zdaj govori o punčki z injekcijo, o možganskem Prometeju, o napisih, o kozarcu z rdečo tekočino.

— Misel številka dve pa je torej tvoja prvotna misel, misel, ki ti verjame, ki trdi, da se je to tudi v resnici zgodilo ... ne, zmedel sem se, to je misel številka ena ... Misel številka dve je torej tista, ki oporeka, in ne tista, ki verjame ... Tu se je malce težko znajti, v principu pa je stvar vendarle jasna?!

Marina sedi v naslanjaču napol obrnjena proč, zelo nemirna, zelo prizadeta; ko se MB dokončno zaplete, skremži ustnice kakor za pljunek, vsi njeni gibi in vsa obmirovanja in drgeti in odsevi v pogledu pa govorijo: res je, prizadeta sem, morda še bolj, kot si mislita: samo da ne zavoljo te stvari, ne zavoljo stvari, o kateri razpravljamo.

Tokrat so tu trije: Marina, MB, Ateist. Pogovor — bolje rečeno MB-jev monolog — poteka takó, kot je zgoraj zapisano, Ateist se kakor ponavadi nevarno smehlja, ni jasno, za koga nevarno: nasmeh je kakor prevlečen s krotkostjo in z zadrego. Morda prej kakor MB opaža, kako zgovorno dvoumno je Marinino vedenje. V celoti vzeto pa MB opaža več kot Ateist, morda sploh več kot kdorkoli drug, ki bi bil v tem položaju. Govori takó kot vedno, v slogu nogometnega spikerja; trudi se, da bi prehitel dogajanje, prilagaja se tempu, a mu nikoli ni kos; v primeri s pravim spikerjem pa sploh ne govori o tem, kar se dogaja na tekmi, ampak nekaj drugega.

To je torej ta prizor. Prav tako kot takrat ob Marinini izpovedi: Marina se je vedla čisto naravno, se pravi, takó kot vedno, in isto velja tudi za druge tri. Tisto, kar se je takrat dogajalo (napol izvedeni skupinski seks, Marinina razkritja), stoji malone nepremično v nespominu. To je torej kakor prerez skozi velik stanovanjski blok, tu je množica prostorov in vsem manjkajo prednje stene, ponekod so pari v posteljah, skupaj ali vsaksebi, drugi so pri večerji, tretji pri branju ali sanjarjenju, v nekaterih stanovanjih so doma samo otroci, drugje starčki, spet drugje otroci in starčki skupaj; ponekod vidimo tudi posameznike, samotarje, samo da so ti nekako nejasni, zabrisani, premikajo se medlo in v določenem trenutku ne moreš uganiti, s čim se pravzaprav ukvarjajo. Vsi ti prostori, vse te sobe, kopalnice ali karsibodi so kakor cevi, ki z odprtim koncem štrlijo v gledališko dvorano zavesti, občinstvo, občinstvo smo pač mi (mi: nekaj nedoločnega, kakor tisti samotarji, nekaj nejasnega), vse skupaj je kakor nekakšna predstava *Dogodka v mestu Gogi*. Tu ni takó kot v realističnem gledališču, kjer občinstvo kar se da kritično presoja podrobnosti: v drugem dejanju je imela igravka sive lase, zdaj ima plave: smo šli v času nazaj?, ne, naj to pomeni, da si je lase obarvala?, ne, nič takega, nobenega Odkod pa zdaj spet to?, nobenega To pa ni logično; kar je tu, je pač tu, naslednji hip lahko ponikne in malo pozneje se vedemo, ko da tistega sploh ni: razen če si to spet namenoma priključimo. Hkrati pa je vse tu pred nami, samo vprašanje je, kam bomo usmerili pogled.

Včasih hrup v vlaku za nedoločen čas poneha. Kadar vlak zapelje v takle *slušni predor*, lahko za neka' časa prisluhnemo Haroldovemu koncertu tam spodaj. Händel, Tartini. V tej stari glasbi odkrivamo prvine raznih taktov, na to se lahko pleše marsikaj. Oddelki so ozki, hodnik vzdolž pulmana je še ožji, in vendar smo vagon spremenili v pravo pravcato majhno plesišče. Živinski vagon (dvainštirideseto leto, transport v taborišče) se nam ne bi zdel takó primeren za ples, čeprav je v živinskem vagonu ne glede na gnečo dosti več prostora: ljudje se med seboj ne ovirajo, vsi hkrati bi se lahko pomikali ob stenah v smeri urinega kazavca. Pulman je vseeno boljši, ločuje nas in nas porazdeljuje v majhne skupine; venomer se zadevamo v robove sedežev in prtljažnikov; kadar vlak zapelje ven iz predora v hrup in nam glasba umolkne, se vsi zasopli pomečemo na oblazinjene sedeže in si otipavamo obtolčene goleni, komolce, čela. Takó na primer zdaj, fiksirajmo ta trenutek, hrup je neznanski, glasbe ne slišimo, tudi govoriti ni mogoče, se pravi, govoriš lahko, le da ne veš, kaj govoriš, ne moreš se nadzorovati, tudi samega sebe ne slišiš. Sporazumevamo se s kretnjami; seveda nihče med nami ne obvlada govorice gluhonemih, nismo imeli časa, da bi se je naučili, sicer pa tudi brez nje dovolj dobro razumemo drug drugega. Nerodno je le, če na primer dekle, ki ji hočeš z gibi nekaj dopovedati, prav ta hip gleda drugam, na primer skozi okno. Tudi za to so zdravila, primeš jo pač za roko, primeš jo za brado, zasukaš njen obraz k sebi; pogleda ji ne moreš zasukati, ostal je priklenjen na neko točko zunaj v pokrajini: točka je nekje daleč zunaj, pogled se komaj opazno premika;

zdaj torej ne moreš drugače, ko da opustiš prvotno namero, ali pa si pomagaj kako drugače: zdaj poskušaj z gibi kakor pri umetnem dihanju, pregiblješ ji roke, zdaj torej ona sama oblikuje znake tvojega nameravanega sporočila, na zunaj se zdi, da se ples v nekem smislu nadaljuje. Pogledaš okrog sebe, skoraj vsi počnemo isto ali podobno; tudi drugi pari na sedežih poleg in nasproti in zunaj na hodniku se pogovarjajo podobno. Le redki posamezniki dremljejo. Še manj je takih, ki spijo zares. Takó na primer Rikardo: stlačil se je v kot ob oknu, vražje neudobno mu mora biti, si mislimo; to spanje je globoko, nikakor pa ni spokojno, Rikardo se nekam nemirno premika, kaže, da so se mu pritaknile hude sanje. To niso prave sanje za to uro: zunaj je že čisto svetlo, skozi okno prihaja nekakšna prečiščena rosna jutranja svetloba, Kardove sanje pa sodijo v čas ob prvem jutranjem svitu, peljemo se proti vzhodu, soncu nasproti, te sanje sodijo v tisto razpoloženje ob odhodu (vonj po izgoreli nafti, mraz, fosforna megla), *katehet zelo* nerodno in nepopularno nekaj razlaga, otroci drug za drugim odhajajo. Rikardo (ali pa kdo drug, čigarkoli so pač te sanje) je poleg kateheta edini odrasli tukaj. Rikardo bi rad kateheta opozoril, poslušajte, bi mu rad rekel, poslušajte, otroci vam vendar uhajajo, kaj ne vidite: drugače bi bilo treba, drugače. Kard odpira usta, ne more se odločiti, da bi spregovoril. Potreben bi mu bil vsaj majhen namig, potrebno bi bilo, da bi se katehet vsaj malce ozrl k njemu, pa se ne, kakor nalašč ves čas gleda v drugo smer, proti vratom gleda, pravkar so se skoznje odtihotapili zadnji otroci, in zdaj se katehet končno obrne k Kardu, zdaj je napočil tisti trenutek, ko je pripravljen Karda poslušati. Prav to pa je tisto, kar je Rikardo hotel dopovedati katehetu, namreč, naj jih pusti do besede, njega, otroke, kogarkoli. Zdaj je katehet torej pokazal to pripravljenost in Kard uvidi, da je njegova zahteva postala brezpredmetna. Tu sta torej Rikardo in katehet in napet lok molka med njima; Kard vidi, da se je vse izteklo, nima več kaj reči. Odide.

Verouk je bil v nekem zelo oddaljenem predmestju velikega mesta, tega mesta Kard ne pozna, sodi pa, da je ta hip nekje na križišču, sem se stekajo poti v razna predmestja, to tu je torej vlemesto brez pravega središča, to je skupek predmestij, tu, sredi predmestij je odprt prostor, Kard se obrača na levo in na desno, tu so podvozi, položne škarpe, odlagališča odpadnega materiala, na vse strani je odprto, to pa se bolj sluti, kakor vidi: noč gre h koncu, luči so že pogasili, pa jih ne bi bili smeli, temno je še. Rikardo se s težavo orientira, glede tega, kam je namenjen, si ni niti malo na čistem, hkrati pa je tako, da se vprašanje namenov in cilja sploh ne zastavlja: namenjen je pač nekam, kamor je tako zelo privajen iti, da se o tem ne sprašuje. Prav takó ne o tem, kako le more biti konec noči, mar je verouk trajal vso noč?, ne, tudi o tem se ne sprašuje. Vidi, da je na tem križišču, zaveda se, da se nima kam zgubiti, mesto je preobsežno za kaj takega: kamorkoli zaide, še vedno bo sredi obljudenih četrti. Ob tej uri seveda na cesti ni nikogar, nikogar, da bi z njim spregovoril. Kard niti ne pričakuje, da bi tu in zdaj koga srečali; v njem se ta hip nekaj razbistri. — Boga ni, reče na glas, skoroda vzklikne. Dobro ve, da ga nihče ni slišal,

niti ozreti se mu ne zdi vredno, da bi se o tem prepričal. Čudna vedrina ga prevzame, če ga pa gledamo od zunaj (pulman, vlak drvi, Karda vidimo, kako se stiska v kot ob oknu), vidimo, da njegove kretnje ne kažejo te vedrine, lahko bi rekli, da sploh ničesar ne kažejo, da sploh ničesar ne izražajo, nerazumljive so. To so pač gibi nekoga, možaka majhne, čokate in gibčne postave, možaka, ki se mu med vožnjo z vlakom nekaj sanja, (če sprejmemo ta prizor kot resnico; v spominu je vrsta podobnih prizorov, niti eden pa ni prav ta prizor, ki smo ga pravkar opisali: to je prizor v nespominu).

Posamezni delčki spomina pa neprestano vdirajo sem, kakor kozmični prah so, ki brez prestanka pada v zemljino ozračje. Tako na primer ime Rikardo. Ne, ne ime, ime je prikrojeno: Rikardova *pojava*. Ta je padla v nespomin od drugod, spomnimo se samo tistega opisa: čokata akrobatska postava na stopnički vagona; njegove tehtne opisujoče kretnje; v neslišnem slišan krik (če bi se vrgel in bi ga zaneslo dol med kolesa); neke Kardove sanje. Te so bile slišane (izrečene? zapisane?) prvič, pa vendar, kakor da so tudi že znane, sanje so blago za široko potrošnjo, najdeš jih povsod, v spominu in v nespominu, nikoli ne moreš vedeti, kje in kako so se zasejale. Tu so, nepričakovani pridelek spomina, podrast zgodbe; slejkoprej smo v gozdu, gozd je tak, da se v njem bolj težka orientiraš, samo posamezne vrste dreves ti je dano spoznati, to je bukev, to je breza, to je brest in tako naprej, ne prepoznaváš pa posameznih dreves, ne prepoznaváš individualov, to so ali pa tudi niso tisti osebkki od prej. Nekega dne bomo stopili iz tega gozda, gozd bo torej za nami, nepredirna gneča; če se ozremo, bomo videli tisti zadnji zid debel, skozi katerega smo pravkar stopili. O tem, kje vse smo bili prej, o vseh posameznih krajih bomo vedeli bore malo, toliko kot nič: kakor kadar poslušamo fugo (Bach-Mozart), pa nas tisto vrvenje motivov potegne vase in nikoli ne vemo, koliko te glasbe, koliko tega neustavljivega toka je že za nami, koliko adagiov in fug se je pomaknilo v pretekli čas in koliko jih je še pred nami. Ko bomo torej zunaj, bomo vedeli le to, da je tam za nami gozd, da so drevesa, razne vrste dreves in vrzeli med njimi in kar še spada zraven. Lahko bomo na primer govorili o brezah, če se nam bo dalo. Ali pa bomo mogoče raje molčali. Stisnjenih ustnic, kakor nekdo, ki je moral požreti že marsikaj grenkega in je pravkar spet požrl. Kdo more identificirati ta krč obustnih mišic? Čigav je? Solženicina, ko je bil odpuščen z rakovega oddelka? Znanega kritika, ki je v mladosti izdal pesniško zbirko s ponosnim naslovom Kličem te, Elohim? Čigav je ta krč? Vidiš ga, čutiš ga, posnameš ga: zdi se ti, da si v podobnem položaju kot oni in zdaj se tudi tebi ustnice skrijejo in stisnejo k zobem, bodeča koža nad in pod ustnicami pa se izboči, k temu gre zraven notranji glas, ki pravi Močan sem, zdržal bom, tudi oni so zdržali. Oni, kdo, oni? No, prav ti, ki so s svojo številnostjo krivi, da tega krča ne moreš identificirati, izločiti iz množice podobnih. Tak je kakor katerikoli tistih subatomskih delcev, ki nam jih pošilja vesolje v velikih množicah. Nasprotje — po podobi, ne po številnosti — so MB-jeve ustnice: te so kar naprej malce razprte, kakor bi z nevidno slamico srkale iz ozračja medeni sok življenja. Pri vsem tem pa ga imamo za ne-

srečno bitje: včasih nas preseneti z nenadnim izbruhom besa, da ga več ne poznaš, —kakor da to ni več tisti lepo vzgojeni mladenič (katoliška družina, oče glasbenik), ampak kakšen . . . samouk ali kaj, tip z mračno preteklostjo. Tako na primer zadnjič, podobne okoliščine, kakor štirinajst dni po Marinini izpovedi, torej bife, v katerem se naslanjamo na komolce in gledamo ven, kako ljudje stopicajo mimo, in to je le spodnja plast: vrhnja je pogovor med MBjem, Ateistom in Plešastim Pesnikom.

— Samo dvojce je možno, je rekel Ateist. — Govorimo o pisanju. Samo dvojce: ali pišeš to, kar ti pride na misel, ali pa pišeš to, kar se drugim zdi razumno: kar misliš, da se jim zdi razumno. (Smeh v brčice.)

MB, do tega trenutka še čisto normalen, ga je pogledal.

V zanki smo: kaj naj napišemo? Kaj, o MBju? Kaj naj bi rekel MB? Ni nas bilo zraven. Ta pogovor, če je že kdaj bil, je potekal med to trojico, med MBjem, Ateistom in Plešastim Pesnikom. Mi nismo Ateist, nismo Plešasti Pesnik, nismo MB. Mogoče. Tudi če smo Ateist ali če smo MB, vendarle nismo prvi ali drugi iz gornjega pogovora. Prav tako nismo Plešasti Pesnik. Torej, kaj je rekel MB? Kakšen je bil torej njegov izbruh, tipični MBjevski izbruh? Tu pred nami so Ateistove besede (z njimi se je ta pogovor začel), zapisali smo, kot pravi Ateist sam, *tisto, kar nam* je prišlo na misel. Kaj pa MBjeva reakcija na Ateistove besede? Tega preprosto ni, nikjer: ne v spominu ne v nespominu; nadaljevali bomo čisto nekje drugje.

(Pozneje bo tu nastala kakor nekakšna vrzel in še pozneje šiv in še pozneje kakor brazgotina v besedilu. Ta hip smo zaposleni z iskanjem prehoda, zateči se bomo morali drugam, na druga področja, k drugim motivom; šele pozneje se bomo zavedli, da tu nekaj manjka. Nekaj smo začeli, pa ni bilo dokončano, hoteli smo podati zgled MBjeve nenadne in neupravičene jeze, iskali smo okoliščine, v katerih naj bi MBjeva impulzivna in v bistvu neotesana narava prišla najboljše do veljave, našli smo jih v pogovoru treh (MB, Ateist, Plešasti Pesnik); Ateist je nekaj rekel, izrazil je neko mnenje in zdaj smo pričakovali, da se bo tu skotilo tisto, kar nam je bilo potrebno: MBjev nesmiselni izbruh. Pa ni bilo ne tega ne česa drugega, *prizor treh* je razpadel v nič, bogve zakaj, morda zato, ker smo ga zastavili v preteklem času: v preteklem času, v *spominu*, pa je obstojno le to, kar se je v resnici zgodilo. V nekaj, kar naj bi bilo kakor čisto zares, pa ne moremo več verjeti; razen seveda tu, tostran, tu pač stvari prosto prihajajo in odhajajo in jih jemljemo po želji kot zaresne in ne-zaresne, kakor se nam pač zdi, in takrat se spravimo k pisanju in si rečemo V spominu je več trdnosti?, ne, v nespominu je več trdnosti, in: Bog z resnico, ampak mi pletemo drugo in drugačno resničnost. Tokrat pa je nameravani prizor — postavili smo ga v pretekli čas, to je bilo narobe — razpadel pred našimi očmi, preden se je sploh dobro začel.)

Drugače naj bi bilo z epizodo v predmestju, ko MB, Ateist in Marina prikorakajo pred bife na koncu ulice, vsak v svojem ritmu, MB malce spredaj, ko da ni on tisti, ki spada k Marini, in tako si druga dva pomagata z raznimi stilizacijami, ker ne vesta, kako in kaj, medtem ko je MB vseskozi za pol koraka spredaj, korakata Ateist in Marina nekako razpuščeno, ko

da so ga ta dan že pili, vendar ga niso pili. Pred omenjenim bifejem se MB ustavi in zamrmra nekakšno opravičilo o nečem nujnem, kar ga bo zadržalo največ za pol ure, in da naj ga počakata, Marinin nasmeh kaže, ko da ga je spregledala in ko da to spregledanje pomeni, da ona ve, kako je s to rečjo: MB je vse to tako insceniral, da bosta zdaj onadva, Ateist in Marina, sama v bifeju, gre torej za nekakšno pripravljeno soočenje, za nekakšen eksperiment, ki si ga je MB privoščil z Marino in Ateistom: za to gre: kako se bosta vedla sama v tem okolju. Komu se bo ta predstava igrala? Zdi se, da hodi MB po stopinjah svojega vzornika Klementa Juga. Ateist se nevarno smehlja, to je pač njegov razpoznavni znak, nič več kot to; ni jasno, ali je spregledal MBjevo igro, zdi pa se skoroda nemogoče, da ne bi bil ničesar opazil. Takó vstopita.

Pozneje, ko počasi srkata vsak svojo pijačo drug nasproti drugemu sede in oba malce zasukana proti velikemu kakor izložbenemu oknu, oba molče, a nikakor ne v neprijetnem razpoloženju: v tem se počasi skoti Marinin neustavljivi smeh, najprej so to nekakšni predznaki bližajočega se smeha, pozneje trljaji in še pozneje sunki in napadi. Ateist ne vpraša, to ni v njegovem značaju. Pozneje vržeta kovance v jukebox in celo malce zaplešeta, med plesom pa Marino spet premaga, poplesovanju se pridružijo krči neustavljivega smeha. — Tu spodaj, hlipa, — tu spodaj: MB misli, da se je tisto zgodilo tu spodaj.

Ateist ne ve ničesar, on že ni bil zraven pri Marinini veliki izpovedi in tudi sicer ni imel priložnosti, da bi zvedel o Marinini mladostni travmi. Ni pa tak, da bi pokazal, tudi on je po svoje vzvišen in s svojim molkom kaže, da razume nekaj več, da ve več kot tisto podrobnost, ne glede na to, ali je ta podrobnost resnična. Na Marino deluje Ateistova neprizadetost spodbujajoče: spodbujajoče k sproščenosti: — Tu spodaj naj bi bila tista parcela, tu spodaj, preden so sezidali ta blok, MB pač misli, kak psiholog da je, misli, kakšen detektiv da je, ko je to izvohal, sklepal je po neki moji reakciji, ko sva pozneje nekoč govorila o tisti prigodi ob cepljenju: ampak ti te storije ne poznaš. Nič za to, stvar je pač takšna, MB misli, da se je tisto zgodilo tu spodaj: in kar je najbolj smešno, je to: misli, da se je zgodilo tu, pa v isti sapi sploh ne verjame, da se je to zgodilo, kdo naj to razume, vidiš, v tisto dogodivščino sploh ne verjame.

Pozneje spet sedita, zdaj na visokih barskih stolčkih drug ob drugem in gledata ven. Zamišljeno gledata v bujno rastje osata, kamilic in drugih podobnih zelišč na parceli onkraj ceste, tam je še nezazidano in Ateist si verjetno misli: to je torej taka parcela, to je torej tista parcela, tu naj bi se bilo tisto zgodilo; Ateist pri tem misli verjetno na kakšno ganljivo ljubezensko dogodivščino iz Marinine preteklosti, ki je MBju trn v peti. Zdaj je že toliko popil, da vsaj sam pred seboj ne bi več skrival rahle radovednosti in tako jo kradoma opazuje, rad bi uganil okoliščine in ji končno tudi pokazal, da je zmožen večjega razumevanja kot MB: je pa takó, da se bo MB v kratkem vrnil. Pozneje spet plešeta, to tu ne zbuja nobene pozornosti, Marino spet zgrabijo valovi smeha in potreba, da s kazavcem vrta navzdol in kaže skozi tla, ko da je tam zakopan neki zaklad; njen

ples — samo ona namreč v resnici pleše, Ateist v resnici samo stoji pred njo in pozibava z rameni — njen ples spominja na ples manj individualiziranih parov v ekspresnem vlaku, ki prav takó poplesujejo, kadar vlak pelje skozi zvočni predor.

Zdaj je tako prišlo, čas je tako prinesel in tole tkanje nespomina, da smo v vsem tem že malce doma, v srečevanjih MBja s prijatelji, z Marino itn., v dogajanju na vlaku med vožnjo, proga Trst—Praga, v družbi Rikardo, Harold in drugi, na stopnicah, ki peljejo pred urad okrajnega javnega toživca, na poti skozi Bukovje in še kje. In vmes so razna premišljevanja. Kaj je tu glavno, kaj postransko? Zdi se, da je najpomembnejša smer, in kje naj bi bila smer, če ne v gibanju, v vožnji, torej na tistem vlaku, pa četudi je tudi to karseda dvomljivo, saj smo že povedali, kako je bilo s to rečjo: odpravili smo se na jug oziroma na jugozahod, namenjeni smo bili k neki Nini Gale, o kateri ni bilo skoraj nič in tudi ne bo nič več povedano; tja dol mimo Trsta v Koper in še dalje, pa smo se znašli v tem vlaku, od ropota koles smo skoraj oglušeli, le kadar zapelje vlak v slušni predor, zaslišimo glasbo s plošč, to je Haroldov nonstop koncert v prednjem vagonu. Zakaj nismo svobodna bitja, svoboda je avto, vsak zase bi drveli v deset ali več različnih smeri, kolikor nas pač je, vsakdo bi se odpravil ob svojem času, vsak v svojem vozu ali pa mogoče tudi po več oseb skupaj, kakor bi že nanoslo; na pot v neznano, nobenih načrtov ne bi delali, vse bi bilo odvisno od trenutnega razpoloženja in od tega, koliko bencina še imamo in kdaj bomo postali lačni ali žejni ali kaj drugega. Še pogledati ne bi hoteli nobene od tistih ogabnih avtokart, da se nam ne bi slučajno pogled ustavil na kakšnem zguljenem kraju in potem zbogom svoboda in zbogom pot v neznano. Vse to ni morda namigovanje na neke splošne človeške težnje, ampak je nekaj čisto drugega, sanjarjenje ali kaj, sólo sebi nasprotujoče, nespomin. Vse to so stavki v »bi«. Kako pa brez »bi«? Plešemo na mestu, vsak par (ali pa tudi posamezno), vsaka enota v svojem kotičku, kadar se le zasliši Händel, Tartini ali kakšen blues ali kakšen soul ali kakšen underground iz prednjega vagona; plešemo v oddelkih, plešemo zunaj na hodniku, plešemo pred straniščem; ob nenadnih sunkih se boleče zadevamo ob robove zasilnih sedežev, ob prtljažnike, ob odprta vrata, kljuke, kovčke; kadar je konec zvočnega predora in nas spet zalije običajni hrup, se vsi zasopli pomečemo na sedeže in čakamo do prihodnjega predora. Koliko postaj bo še do severovzhodnih območij? Precéj jih je mimo, zdrveli smo skoznje, pa najsi samo tauern ekspres ali transport taboriščnikov; pozabili smo že, da je tisto tam spredaj naš kolega Harold, ki nam navija vse te plošče, ločimo pa, kdaj je na vrsti Bach, kdaj Haydn, ob Tartinijevih variacijah na Corellijevo temo se medlo spomnimo, kam smo bili sprva namenjeni: ne sicer prav v Piran, tja nekam pa le.

Ta vožnja je torej žarišče. To je kraj, kjer je Kard v odmoru med dvema plesoma zaspal o kotu oddelka in doživel moro *Na križišču predmestij: Boga ni*. Skozi okno videvamo različne kraje in gozdovi nas spominjo na Bukovje in na srnjakov ruk. In k temu še vse zamolčano, kar se

za tem skriva, v nekem realnem času slišana pripoved nekega hipija o potovanju v Carigrad, o nameravane begu štirinajstletne hipice v Afganistan in dalje v Indijo in v Nepal in kako se je vse to preprečilo in kako v Carigradu posiljujejo hipije obeh spolov: vse to bi bila spet neka druga smer, vsaj geografsko je to vsekakor neka druga smer, različna od navedenih, in to, o čemer govorimo, potovanje s Haroldom in z Rikardom in drugimi bi potemtakem bila nekakšna rezultanta, projicirana kar tako nekam počez v irealnost. Prav je takó: še zdaj nas je malce strah, da bi se kje našel kak bistroumnež, ki bi si vse to razlagal kot nekakšne namige ali kaj več kaj in bi vpletel politiko in bi tako končno izzvenelo, da to tu simbolično izraža naše omahovanje med Vzhodom in Zahodom. V resnici pa so to vsaj na čase čisto prava dejstva; Kard, ali nekdo, ki je zelo podoben Kardu, nam je nekoč povedal, da se med posameznimi vožnjami rad oglasi v mestu pri Plešastem Pesniku: in ker vemo, da je Plešasti Pesnik Podlaskov in Podlasek MBjev znanec in ker je zveza med MBjem in Marino zunaj vsakega dvoma, se zdaj stvari nekako povezujejo med seboj.

Zdaj smo torej omenili tudi tisto drugo žarišče, žarišče MB, Marina, Ateist . . ., in če pozabimo na površno opisane bifeje in druge lokale, je tu predvsem Marinino stanovanje ali stanovanje njenih staršev, to, kar pišemo, naj ne bo satira in zato tokrat opustimo omenjanje napisov, okrasov in tako naprej.

— Tisti drugi par sva si predstavljala le zaradi lepšega, pravi MB. — Drugega para v resnici sploh ni. Morda se še spomniš: rekel sem ti: govori tako, ko da tu sploh nisva sama, ko da je tu z nama še neki par, reciva mu *manj pomembni par*. Takó boš bolj pazila na besede, kadar sva v tem stanovanju sama, sploh ne znaš več brzdati svoje domišljije in si izmišljuješ vse mogoče — —

Marina v odgovor na to molči.

V odgovor na ta Marinin molk MB zapade v znano pozo, zamišljen postaja, mršči se, tako je, kakor da se mračno smehlja nad prepadi življenja: ti *prepadi življenja* so mu realnost, ve, da bi jih lahko tako rekoč ogovoril, pa se nekako ne more odločiti: resnični pogovor ne poteka med MBjem in Marino, ampak med MBjem in *prepadi življenja*.

— In kakšen je bil učinek?, pravi Marina. — Učinek je bil tak, da sva se z umišljenim parom šla skupinski seks, se pravi poskus skupinskega seksa, dva brez imena sta samo gledala, druga dva, to je MB in Marina, se pravi ta dva — tu s prstom površno nakaže, katera dva ima v mislih — ta dva pa sta se šla poskus nečesa: ni se jima posrečilo.

— Nič zato, Marina, pravi MB nežno. MB se vrača za hipec sem, konfrontacija s prepadi v sebi ga ne ovira, da ne bi mogel nežno potrepeljati Marine po hrbtu roke: — Nič za to, nisi ti kriva, krivo je . . . krivo je . . .

— Krivo je življenje, pravi Marina. To pravi kakor neprizadeto in učinek je večji, kot če bi spregovorila norčavo.

— Krivi so ljudje, Marina, pravi MB. — Kriva je človeška zloba.

Zdaj slonita ob odprtem oknu Marinine sobe (sobe s kvazišaljivim napisom RENTGEN, NE MOTI), skrbno pazita, da se ne bi dotaknila, in

prav tako, da se ne bi ozrla drug k drugemu, hkrati pa sta zelo zelo tesno skupaj.

Pravkar smo bili priče nečemu nedoumljivemu, zradiralo se je nekaj, kar naj bi bilo, zradiral se je *manj pomembni par*, zdaj v tem hipu pa se nam prikazuje nekaj vražje realističnega, namreč to nadvse plastično podano slonenje MBja in Marine ob oknu: tako je, da se nam skorajda zazdi, da vidimo pred seboj, kaj vse bi naj vsebovalo prihodnje poglavje: prihod MBja domov in odtod naprej bi sledil tudi sistematični prodor v svet MBjevih danosti, opis nekega jedra, iz katerega bi potem vodile niti s opisom stranskih jeder, MBjeve preteklosti (starši, pomembni dogodki iz MBjeve mladosti), MBjevega poklica (nekaj bolj ali manj splošno znanega, hkrati pa dovolj redkega, da se z zanimanjem spet znova spoznava; in hkrati, zaradi pojasnitve nekaterih spornih točk v MBjevem značaju, tudi njegovo specifično mesto v tem poklicu, na tem delovnem mestu: ker kje je človek bolj človek, kakor tam?), in potem opisi raznih individualnih barvitosti: MBjeva bolehnost, način, kako jo skriva, način, kako jo obvladuje; to in še marsikaj, v čemer bi se kazala naša bistrournost (nas, ki to opazujemo, opisujemo, razčlenjujemo), vse skladno in načrtno razporejeno, hkrati pa podano kar se da neprisiljeno, kakor mimogrede, kakor slučajno, kakor da nam čisto nehotе prihaja na misel.

Vsega tega ne bo. Zakaj? Na čisto drugem terenu smo. Po vsem tem pa nam ostane spoznanje, da je tu še neko drugo žarišče, namreč žarišče MBja, MBja in Marine, Marinine izpovedi, Marinine delovne sobe, MBjevega slikovitega značaja, MBjevih nazorov in nazorov MBjevih prijateljev: ti se delno ujemajo z našimi nazori, delno pa se spet od njih razlikujejo in prav tako med seboj, vse to pa bi se dalo izraziti kvečjemu s kakšnim zelo zelo zapletenim matematičnim obrazcem. Tu je torej v glavnem dvojje žarišč: žarišče vlak in žarišče MB. Vse skupaj je kakor obraz, v katerem predvsem izstopajo oči in pri očeh ne izstopa izraz, ampak barva, in pri barvi izstopa različnost: to je obraz z očmi različne barve: eno oko je vijoličasto, drugo rumeno: to je obraz z očmi v komplementarnih barvah. Tako je z zgradbo. Kako pa je z materijo, iz katere je vse to stkano? Glede tega je dovolj, če pogledamo naslov: *Kakor Kartagina*. Zbrisano s površja zemlje, nespomin. Pravkar smo imeli primer tega radiranja, videli smo, kako je v pogovoru med MBjem in Marino zginil *manj pomembni par*: prav tako se lahko v nekem drugem pogovoru ali pa tudi brez vsakega pogovora zradirata tudi MB in Marina. Zradirata, zbriseta. Kot rečeno, po želji tudi brez vsakega pogovora, preprosto z molkom. Mi pa ostanemo.

»Mi« torej pravimo, in v tem »mi« je nekaj MBja in nekaj Ateista, nekaj kiparja Podlaska s svojevrstno oblikovano lobanjo in nekaj Plešastega Pesnika; nekaj Marine s svojevrstnim darom za ustvarjanje okolja (risbe, lutkice, kozarci, napisi), nekaj Harolda in nekaj Rikárda in nekaj Nine Gale: tudi njej bi bila pri srcu prispodoba o tem, da se tu nekaj zaznamuje, spomnili smo se na žival, ki ob vsakdanjem obhodu po svojem okolišu z urinom zaznamuje mejnike svojega sveta: tu so meje mojega sveta, pravi sporočilo: ta svet je Kartagina, zbrisano s površja zemlje in hkrati po svoje

resnično: in če pes biva v obljudenem mestu, pravi sporočilo: tod mimo sem šel, če greš po teh sledovih, boš spet in spet naletel na isti značilni vonj, gre za enkratno kombinacijo razpadajočih aminokislin, spoznaš jih po tem, po tem in po tem odtenku. Tudi to pisanje govori, pa najsi je za tem modna filozofija ali kaj drugega: — tu smo bili z mislijo, kakorkoli zapletena je vijuga našega tavanja, tu je zarisana v vseh podrobnostih, mnogokrat smo šli s črtalom čez isto mesto in tu se je črta zdebelila, postala je nejasna, ponekod podobna packi: sledov ni več mogoče prebrati, preveč živali je šlo že po tej poti in tudi osebek A je šel tod že bogvedi kolikokrat. Včasih pa črta zavije vstran, tu je tanka kot las, komaj opazna in neizgledljiva hkrati.

Prav podobno je Ateistu, da v takem primeru molči in se smehlja. Natanko ve, da to ni tisto pravo: najprej bi se morale rojevati besede in sproti ob njih ali pa magari pozneje bi se podtikali pomeni: ideja psa, ki zaznamuje robove časa s svojim specifičnim vonjem: psa, ne pesnika. Ne zgublja besed, smehlja se in je na zunaj kar se da žlahtno ponižen, MB pa medtem govori in govori; iz tega MBjevega govorjenja naj bi raslo nadaljevanje?

— To ni tako, pravi MB, — to sploh ni tako. Rrrrazumeš, *mi* smo zaznamovani. Rrrrazumeš, *mi* smo konstrukcije in *mi* konstruiramo, postavljamo konstrukcije, konstrukcije konstrukcij; potem bo prišel Nekdo in bo to podrl, do tal podrl.

Ateist se smehlja, njegov molk ničesar ne zanika, ničesar ne potrjuje, kljub temu pa izraža nekaj skrajno preciznega. Predstavljamo si ju na visokih barskih stolčkih, nekaj svetlobe se lomi v tekočini, ki jo srkata, in nekaj prav take svetlobe se lomi v zeleni šarenici Ateistovega očesa: predstavljamo si njegove tanke brčice, njegov ostro rezani obraz. Spominjamo se: smehljaj, grimasa, to je tisto, kar nas ločuje od Podlaska in kar nas zbližuje z Ateistom.

Tako z Ateistom izdajamo Podlaska in Plešastega Pesnika, s Podlaskom MBja, z MBjem Marinino zgodbo o razdevičenju, to si je izmislila zgolj zato, da bi prikrla nekaj drugega, nekaj, kar nas prav zagotovo ne bi ne ganilo ne presenetilo, če bi vedeli. Z Marino izdajamo Harolda, kralja in strica hipijev, ne pravih sicer, pravi hipiji so nekje čisto na robu tega sveta, komaj slišni; z Rikárdom, čokatim akrobatom izdajamo Nino Gale, saj smo se odpeljali na severovzhod, namesto k njej, na jug, k morju.

Spet je tu jutro, bele lise nespomina se širijo pred očmi. Tu je pravzaprav samo to, kar je neposredno nayoče: sonce na zavesah (kakor nalašč se je res prikazalo, da smo se ob tem lahko nasmehnili), rahla razbolelost lobanjskega svoda: kar se je zgodilo, se je zgodilo pod tem svodom, in tako zdaj zapuščamo tisti »mi«.